

פרשת בשלח

מזדי התכלית של קריעת ים סוף?

פרשת בשלח. בפרשה זו אנו נפגשים עם התגלות אלוקית עליונה מאוד, "ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו", "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי החוזה". למעשה, בפרשות הללו אנו מוצאים שלוש תחנות של התגלות אלוקית עליונה. הראשונה, בפרשות וארא ובא, התגלות ניסית של מכות מצרים, והיציאה משעבוד מצרים. תחנה זו מקבילה ליום טוב הראשון של פסח. התחנה השנייה היא על הים, נס קריעת ים סוף. והיא מקבילה לשביעי של פסח. התחנה השלישית היא ההתגלות העליונה של הקב"ה בהר סיני, ללמד לעמך תורה ומצוות. והיא כמובן מקבילה לחג השבועות.

בשונה מניסי יציאת מצרים ומהתגלות ה' בהר סיני, שברור היטב מה הצורך בהם, נס קריעת ים סוף אינו ברור כל כך. שהנה, מובן היטב מהי המטרה של מכות מצרים. הם נועדו כדי להוציא את בני ישראל ממצרים. כמו כן, ההתגלות של הקב"ה בהר סיני נועדה כדי לתת לנו את התורה. ואולם, מהי תכלית נס קריעת ים סוף? אמנם בפשט הכתובים נס זה בא בגלל שמצרים רדפו אחר ישראל והיה צורך להצילם. ואולם, הלא מפורש בתורה שהקב"ה הקשה את לב פרעה כדי שיבואו אחריהם בים, "ואני אחזק את לב מצרים ויבואו אחריהם בים ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני ה'". נמצא, שהקב"ה בכוונה רצה שמצרים ירדפו אחרי בני ישראל כדי לגלות בעולם את הנס הגדול של קריעת ים סוף.

הווה אומר, מוכרחת להיות סיבה פנימית שבגינה רצה הקב"ה לתזמן את כל האירוע של ים סוף, כדי שבאמצעותו תתגלה הארה

מיוחדת מאוד. משמעות מיוחדת זו, היא גם התוכן העמוק של שביעי של פסח. אם כן, אחר משמעות זו אנו רוצים להתחקות, להבין מעט מזעיר מהאור הגדול שהאיר וזרח על עם ישראל בקריעת ים סוף, אור שהוא לעילא לעילא, אור השונה במהותו מההארות של מכות מצרים, אור שמבחינות מסוימות הוא הגבוה ביותר, למעלה מההארות שבמכות מצרים ואפילו במובן מסוים למעלה מהאור של מתן תורה, אשר באמצעותו השיגו בני ישראל השגה נוספת ועליונה ברוממותו של הקב"ה.

ביאור ראשון - התגלות הנס לישראל

ראשית, בפשט הכתובים נראה שעיקר מטרת קריעת ים סוף הוא כדי שישראל יראו עין בעין את הנס הגלוי, "התייצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום". ואמת, אם מתבוננים היטב בכל הפרשיות הקודמות, בשום מקום לא מצוין שישראל ראו את הניסים של המכות. כל הפרשות הקודמות התרחשו בין משה ובין פרעה ועבדיו ומצרים. בני ישראל עצמם אינם מתוארים בפרשה. לפעמים מצויין בכתובים שהמכה לא פגעה בישראל, אולם גם זה בא כחלק מהמערכה הגדולה להביא את מצרים להכיר את ה'. כל המכות תוארו אל פרעה - "למען תדע כי אין כמוני", וכדומה. וגם שלושת המכות האחרונות, כל מה שכתוב בהם הוא "למען תספר באזני בנך ובן בנך", אך עם ישראל עצמם שיצאו ממצרים, לא מתואר כלל שהם ראו את הניסים והכירו את ה' באמצעותם.

ואכן, דווקא בקריעת ים סוף מתוארת ההבחנה הגדולה בין ישראל ובין מצרים, "ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה והמים להם חומה

מימנם ומשמאלם". בשונה מהניסים במצרים, ששם למעשה הנס היה על מצרים, כלומר המכות שהובאו עליהם, ואצל ישראל בסך הכל מתואר שהם לא נפגעו מהמכות, אך לא התרחש להם נס מיוחד, הרי שבים סוף הנס היה כפול, דו-צדדי - נס גדול לישראל, והוא בעצמו היה מכה קשה למצרים. בניסי מצרים רק כתוב שישראל עצמם לא הוכו במכות, אולם לא נכתב שהתרחש להם נס גדול. מה שאין כן בקריעת ים סוף שעיקרו של הנס היה בשביל ישראל, ולאחר מכן התהפך הנס עצמו למכה קשה למצרים. ממילא מובן מפני מה דווקא בקריעת ים סוף התעוררה מידת הדין וקיטרגה - "הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה". שהלא הדבר קשה - וכי מה נתעוררה כעת, והלא כבר עשר מכות קשות קיבלו המצריים! אלא שהוא אשר אמרנו, דווקא כאן, שהתרחש הנס גם למצרים וגם לישראל, חודדה ההבחנה בין ישראל ובין מצרים, ולכן היה מקום למידת הדין לקטרג.

כפי שדיברנו בפרשות הקודמות, הנס הוא כלי משמעותי להשגת האלוקות. ממילא, נס קריעת ים סוף שהיה נס לישראל, היה הוא בעצמו השגה גדולה באלוקות לבני ישראל. דווקא בקריעת ים סוף כתוב בפירוש - "וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו", דבר שלא מתואר בניסי המכות במצרים. אכן, כבר שאלו חכמים על פסוק זה, והלא כבר קודם לכן היו ניסים גדולים, ומפני מה דווקא כעת כתוב שהאמינו? ולפי דברים אלו אפשר לתרץ שבאמת למרות שהיו ניסים גדולים, בני ישראל עצמם ראו עין בעין את ההתגלות העליונה, דווקא ברגע קריעת ים סוף, ולכן הוא זה שהביא אותם אל ההשגה העליונה באלוקות.

יציאת מצרים - מעבדות לחירות, קריעת ים סוף - השגת האלוקות

מתוך דברים אלו אפשר לערוך הבחנה בין יציאת מצרים ובין קריעת ים סוף ולומר שלמעשה עיקר המשמעות של יציאת מצרים היא היציאה מעבדות לחירות, כפי שאכן בחג הפסח עיקר המהות של החג הוא היציאה לחירות, וכל המצוות מכוונת לעניין זה, ולא לעניין המכות למצרים. לעומת זאת, עיקר המשמעות של קריעת ים סוף היא ההשגה הגדולה של האלוקות, "וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו". קריעת ים סוף חקקה בנשמתם של ישראל את האמונה והיראה הגדולה מה' יתברך.

אפשר לבאר זאת ולומר, שבאמת אלו שני שלבים - השלב הראשון הוא עצם היציאה מהגורמים המשעבדים, את הגוף ואת הנשמה. רק לאחר מכן ניתן באמת לקדם את ישראל להכיר ולדעת את ה'. כל עוד בני ישראל מצויים בתוך השעבוד, אין ביכולתם להשיג השגות עליונות. רק לאחר היציאה, כשהם מחוץ לבית העבדים, יכולים ישראל להיפתח אל השלב העליון של השגת האלוקות שהתגלתה על הים. ניתן להוסיף ולומר, שלא לחינם ההתגלות העליונה של האלוקות לישראל לא היתה בתוך מצרים. כך מצינו שמשה רבנו לא רצה להתפלל בתוך מצרים, שכן היא מלאה בגילולים, "כצאתי מן העיר אפרוש כפי". אין השכינה מתגלה במקום טמא כמו מצרים. לכן, דווקא ביציאה מתוך מצרים, על הים, שם התרחשה ההתגלות העליונה לעם ישראל. וכפי שנראה בהמשך, יש מעלה גדולה לים, שדווקא בו היתה ההתגלות הגדולה הזו.

הגדולה - קריעת הים, הגבורה - מכות מצרים, חסד ודין

ואכן, יש הבחנה עמוקה בין התגלות ה' בים סוף ובין הניסים במצרים. דווקא בים סוף מודגשת היטב ההתגלות העליונה. הגמרא אומרת על הפסוק "לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת", שהגדולה זה קריעת ים סוף, והגבורה זה מכות מצרים, והתפארת זו מתן תורה. כידוע, הגדולה היא מידת החסד, לעומת הגבורה שהיא מידת הדין. מידת הדין היא הכוח המצמצם המגלה את האלוקות בתוך הגבול, לעומת מידת החסד שהוא התפשטות האור האלוקי לעילא לעילא, בלי שום גבול. באופן יחסי, בין מצרים ובין הים, הרי שבמצרים ההופעה האלוקית היתה במידת הגבורה, היא התגלתה בתוך העולם הזה. אמנם ההתגלות היתה ככוח ששובר את הטבע, אך העיקר היה שבירת הטבע, ולא פתיחת השמים למראות אלוקים עליונות. לעומת זאת, קריעת ים סוף לא הייתה רק נס של העמדת המים כחומה מימין ומשמאל. המשמעות העמוקה של קריעת ים סוף היא למעשה פתיחת מיצרי העולם הזה כולם, כדי לגלות בתוכו את מה שמעבר לגבול⁷. הים מבטא את מרחבי העולם הזה, וקריעתו לשנים

⁷ כדברי הזוה"ק שהים הוא בחי' המלכות, שנקרעה לשנים כדי להביא להתגלות העליונה. והנה כתבו בספרים שלילה הראשון הוא בחי' יחוד, וקריעת ים סוף הוא בחי' הלידה, וכמו שרמוז בעניין סוד האיילה שרחמה צר, שהוא עניין קריעת ים סוף, פתיחת המלכות להוליד לעולמות את ההארה העליונה שהיתה בבחי' עיבור עד לזמן קריעת ים סוף. והנה במצרים היה בחי' יחוד, שעניינו הוא שהדכורא משפיע בתוך הנוקבא, ואולם השפע נגז בתוכה ואינו 'קורע' את הגבולות ומתגלה. וזהו בחי' הגבורה שהיא בחי' היחוד. משא"כ בחינת הלידה שבקריעת ים סוף שהוא 'קריעת' הגבולות והתגלות השפע של הדכורא, בחי' הוולד, החוצה, מחוץ להסתרה שבמעיי הנוקבא. והוא אשר אמרנו למעלה, שבחי' מצרים הוא מסט' דגבורה, שבה הנוק' שולטת וכל השפע של הדכורא גנוז בה ואינו מתגבר על מידתה. משא"כ בקריעת ים סוף שהוא בחי' הגדולה והחסד, בחי' הדכורא, שהשפע מתגבר בה והורס דפנות הכלי ומתגלה בתוקפו הגדול. וראה דברים נפלאים בלש"ו דע"ה ח"ב.

מבטאת את הפתיחה של העולם הזה אל האור האלוקי העליון, שמעל לכל גדר וגבול. וכשהוא נפתח במלא תקפו, אזי שאפילו שפחה פשוטה רואה מראות אלוקים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי החוזה.

ואכן, אומר הזוהר הקדוש שבקריעת ים סוף התגלתה מידת החסד במלא תפארתה ורוממותה, ומכוחה בא הנס הגדול של קריעת הים. וכידוע, שמות הקודש העליונים של מידת החסד רמוזים בתוך שלושת הפסוקים שלפני קריעת ים סוף, 'ויסע' 'ויבוא' 'ויט', כאשר בכל פסוק זה יש ע"ב תיבות העולה בגמטריה 'חסד'.

תכלית קריעת ים סוף - גילוי אהבת ה' לישראל

בעניין זה יש להוסיף ולומר שגם מבחינה זו אנו רואים את גדולת הנס של קריעת ים סוף, לעילא יותר מניסי מצרים. שכן ניסי מצרים התבצעו מכוח מידת הדין, 'והגבורה - זה מכות מצרים'. וכפי שאכן טבעה של מידת הדין היא לעשות דין ברשעים. לעומת זאת, קריעת ים סוף נעשתה על ידי מידת החסד, והלא מידת החסד היא האהבה והטוב האלוקי, וכיצד נעשה בו דין ופורענות לרשעים? אלא שממילא דווקא על ידי זה התגלה עוצם האהבה האדירה של הקב"ה לעם ישראל. שכן מכה מצד הדין, נובעת בגין רשעת הרשע, שצריך למגר את הרע מהעולם וממילא הדין העליון נפרע ממנו. מה שאין כן פעולות אלוקיות שמצד החסד, שהם אינם אלא מכוח האהבה האדירה. אם כן, קריעת ים סוף באה רק מכוח אהבת ה' את עם ישראל. לעומת מכות מצרים שהיו יכולים לסבור שהם נבעו בגלל הרשעות של המצריים, הרי שבקריעת ים סוף הקב"ה נפרע ממצרים

רק מכוח אהבתו לישראל, שכן פעל מסטרא דחסד. ויתירה מזאת אפשר לומר, שבכך אנו מבינים מה גדול ומיוחד בנס זה, שהנה בתחילת דברינו שאלנו מפני מה היה צריך את קריעת ים סוף, והלא כבר יצאנו לחירות. אלא שכאן בדיוק מתגלה התוקף המיוחד של ישראל. שכן למכות מצרים היתה תכלית - כדי לשחרר את ישראל. ולעומת זאת, לקריעת ים סוף התכלית היתה עצם גילוי האהבה לישראל, על ידי הפורענות למצרים.

סיבה שניה - שחרור העבדות הפנימית למצרים

באופן אחר אפשר להבין את העניין של קריעת ים סוף, וכדי לבאר זאת נשאל שתי שאלות - מהפרשה נראה באופן ברור, שגאולת מצרים לא היתה שלמה עד קריעת ים סוף. ראשית, כתוב בפירוש "התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום". "ויושע ה' ביום ההוא את ישראל", משמע שעד אז לא היתה ישועת ה'. בנוסף, מדוע בני ישראל לא שרו לה' כבר ביציאת מצרים? למה דווקא בקריעת ים סוף? הלא כבר בלילה הראשון הם יצאו ביד רמה!

התשובה לכך היא שבני ישראל אמנם יצאו מהעבדות החיצונית למצרים, אולם עדיין היו אחוזים בשעבוד פנימי אליהם. כפי שרואים בפרשה, למרות שבני ישראל יצאו ממצרים והמצריים הוכו קשות, ברגע שמצרים רדף אחרי ישראל התמלאו ישראל פחד, "והנה מצרים נוסע אחריהם, ויראו מאוד". המפרשים מבארים, שהיראה הזו היתה היראה של העבד מאדונו שרודף אחריו. נמצא, שבני ישראל עדיין לא השתחררו מתחושת העבדות העמוקה למצריים. הלא במשך שנים רבות הם עבדים, ולא קל להשתחרר

לגמרי מתחושת העבדות למצרים. נמצא, שאף על פי שבני ישראל יצאו ממצרים, במעמקי ליבם הם עדיין לא השתחררו מהשעבוד הפנימי. ולצורך כך נועד קריעת ים סוף, כפי שמפורש בכתובים - "התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום, כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם". "ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים, וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים". הווה אומר, כל המטרת קריעת ים סוף הייתה לחסל לחלוטין את מצרים, ולעשות זאת באופן כל כך ברור, עד שהים פלט את גופותיהם ליבשה, כדי שבני ישראל יראו עין בעין את המצריים מתים, ובכך ישתחררו מכל השיריים של העבדות שחבויה במעמקי לבבם.

אכן, המשנה במסכת קידושין שדנה כיצד העבד יוצא לחירות מרבו מביאה כמה אפשרויות, אחד מהם זה יציאה לאחר שש שנים, ודרך נוספת היא מיתת האדון. חכמנו אומרים ששרו של מצרים טען שעדין לא עברו שש מאות שנה של עבדות (שעולים לערך שש שנים של אדם יחידי. כל שנה של יחיד שווה למאה שנה של עם). ולכן הוא טען שבני ישראל צריכים להמשיך להיות עבדים. לכן הקב"ה הטביע את המצריים, כדי להוציאם לחירות על ידי מיתת האדון...

מראה זה של מצרים מתים על שפת הים היה הרווחה גדולה מאוד לישראל. מראה זה הוציא אותם מכל כבלי העבדות הפנימית והביא אותם אל החירות האמיתית, ודווקא משום כך יכלו להגיד שירה. באופן זה אפשר להבין את המילים "אז ישיר משה", מה פירוש 'אז'? לפי דברינו אפשר לומר, 'אז' רוצה לומר דווקא לאחר קריעת ים סוף ומיתת מצרים. אז, ברגע שראו את מצרים מת על שפת הים, יכלו

בני ישראל לשיר, בניגוד ליציאה ממצרים שבה עדיין לא יכלו להגיד שירה בשלמות, כי נותרה בהם העבדות הפנימית. משום כך, דווקא אז יכלו לראות את ההתגלות האלוהית העליונה, שכן כל עוד היו עבדים למצרים, לא יכלו להתאחד עם הרוממות של השראת שכינה.

אין הקב"ה מייחד שמו אלא למי שבטל עצמו לגמרי אליו

מכאן אנו למדים כלל גדול מאוד בעבודת ה' - כדי שנוכל להתקדש ולהיטהר אנו מוכרחים לצאת לחירות מכל שעבוד זר. כל עוד שיש לאדם אדון נוסף מלבד הקב"ה, אין הקב"ה מייחד שמו עליו. אנו צריכים בכל לבנו להתמסר לקדושת שמו של הקב"ה, להמליך אותו על כל אבר ואבר וגיד וגיד מרמ"ח אברים ושס"ה גידים, על הנפש והרוח והנשמה, שכל חיינו יהיו "בלתי לה' לבדו", "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ". צריכים אנחנו לעבוד עבודת קודש של סילוק העבדות לכל דבר אחר מבלעדי ה'. ה' יתברך הוא מלך הכבוד, וכל מצב שבו יש לנו התפעלות מדבר שאיננו בקדושה, הרי שעדיין אנו מחלקים את הכבוד גם לאחרים, לזרים, לדברים שאינם חלק ה' ח"ו.

ביטול היש - להיות עבדים למלכו של עולם

העבודה הקשה ביותר בסילוק העבדות למהו שאינו מלכו של עולם היא השתחררות מלהיות עבדים של עצמנו. הגאווה מקננת עמוק בתוכנו וממליכה אותנו להיות מלכים ואדונים, של עצמנו

ושל אחרים. התחושה 'שמגיע לי' 'וחייבים לי' היא תוצר של המחשבה שאני מלך ו"ברוך שברא כל אלא לשמשני". אנחנו אמנם בנים של מלך, אבל לא מלכים. ה' יתברך הוא המלך, הוא מלכו של עולם, הוא המלך שלי ואני עבדו. אין זכות גדולה מזו! המצב שבו אני ממליך את עצמי במקום את הקב"ה הוא נמיכות וקטנות, וגם טיפשות גדולה. וזה אפילו לא משתלם. מי שממליך את עצמו במקום להיות עבד לה' הוא איננו 'סוחר' טוב. הוא עשה 'עסקה' כושלת. הלא הרבה יותר משתלם להיות עבד לה' יתברך, למלך רם ונישא, למלך של העולמות כולם, מאשר להיות אני עצמי מלך על ממלכה מדומה וקטנה, שהיא אני עצמי. כמו שעדיף להיות משרת של מלך רם מאשר להיות מלך על פשפשים...

אם כן, אנו צריכים לזהות את הנטיות והרצונות שלנו, אשר לא לה' המה, ולהשיב אל ליבנו שבכל מצב בו אנו רוצים דברים הפך רצונו של הקב"ה אנו למעשה חס ושלום מורידים את מלכו של עולם מכיסאו, ומושיבים עליו את עצמנו. ככל שנתבונן בזכות הגדולה להקדיש את כל חיינו לשמו יתברך, כן נקבל עוז ותעצומות קודש לעשות את עצמנו מרכבה לשכינה, לאור קדושת ה'. כי כשאני מפעיל את האברים שלי, אברי הלב ואברי הגוף, לעשיית רצונו, הרי שהם נעשים כלים לגילוי אור אלוקי עליון, הם מתקדשים בקדושת מלכו של עולם. "עבד מלך - מלך". מי שמקבל את עבודתו של הקב"ה הרי שהאור העליון של המלך שורה בו ומפעם בקרבנו. וכמובן, העיקר הוא הלב, לתת את ליבנו למלכו של עולם. לומר לו - 'ריבונו של עולם, אני לא רוצה לא את העולם הזה ולא את העולם הבא, אני אך ורק רוצה לעשות לך נחת רוח! לקדש את שמך בעולם! אני מבקש ומתחנן שתזכני להיות עבד נאמן ומסור, עבד טהור לב ששמח בעבודתך'. "ידיד נפש, אב הרחמן - משוך עבדך אל רצונך!

ירוץ עבדך כמו איל, ישתחוה אל מול הדרך, יערב לו נועם זיווך מנופת צוף וכל טעם".

זוהי עבודת הקודש הפנימית, ביטול היש. לבטל את כל הישות שלנו, להיות כלים חלולים שיוכל האור להתמלא בהם. כשהאדם מרגיש את עצמו מלא בישות של עצמו, הרי שהוא כלי מלא. וכידוע, כלי מלא אין בו מקום פנוי לדבר אחר. לכן הקב"ה לא שורה בו. כשהאדם מכיר שהוא כלום, לית ליה מגרמיה כלום, הרי שהוא נעשה כלי ריקן, וממילא האור האלוקי ממלא את כל חדרי לבבו. זהו כלל גדול ברוחניות - אור ה' תמיד שופע עלינו, רק שאנו צריכים להכין כלים כדי לקבל את האור. וברגע שהאדם נהיה כלי - מייד האור מתגלה בו.

כך מובא על הרבי מקוצק, ששאל פעם את חסידיו, היכן הקב"ה נמצא. החסידים חשבו והשיבו תשובות שונות, אחד אמר 'בשמים', השני אמר 'מלא כל הארץ כבודו', השלישי אמר 'ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין'. אמר להם הרבי - 'הקב"ה נמצא במקום שבו נותנים לו להיכנס'.

לפעמים אנחנו אומרים קריאת שמע, ומכוונים במילה אחד להמליך את הקב"ה על שמונה רקיעים ועל ארבע רוחות השמים. אני ממליך את ה' על הדרום, על הצפון, על האומות והממלכות, על הציבור בישראל, על חברים וקרובים, ועוד. אולם צריך שלא לשכוח גם להמליך את הקב"ה על עצמי...

קריעת ים סוף - התייחדות שמו על ישראל

נשוב לענייננו. אם כן, הקב"ה לא היה יכול לייחד שמו על ישראל לפני שתסור העבדות שלהם לאחרים מכל פינה ופינה באישיותם. מעצם העובדה שבני ישראל פחדו ממצרים זה מעיד שהם ייחסו ישות וכוח למצרים. הם עדיין דימו כאילו יש להם כוח לעצמם. זה מעיד על חסרון אמונה, על מחשבה כאילו אמנם הקב"ה חזק, אך יש גם מקורות כוח אחרים בעולם, כביכול לא הקב"ה מחייה את כל העולם כולו ואין עוד מלבדו, אלא חלקים מהעולם חיים מעצמם, ולכן הם מסוגלים לפגוע בנו. כך בני ישראל חשו כלפי המצריים. כאילו הם יכולים לעמוד ולחיות מעצמם, ולכן הם מהווים סכנה. אפשר אולי לומר שזה כוונת המדרש שמידת הדין אמרה לפני הקב"ה 'הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה', שכוונת הדברים היא שבני ישראל עובדים עבודה זרה בכך שהם מייחסים כוח למצריים, העבודה הזרה היא עצם השיריים של תחושת העבדות למצרים. זה עבודה זרה, עבודה למישהו אחר מבלעדי ה'. באופן זה המדרש עולה נפלא, שכן קשה לומר שישראל היו ממש עובדי עבודה זרה, שאפילו כשהיו בתוך מצרים לא תוארו בפגם כל כך גדול, וקל וחומר לאחר שיצאו לחירות עולם, ונימולו ועשו פסח, שקשה מאוד לומר שהיו עובדי עבודה זרה. אלא שעבודה זרה זו היא עצם השפלות ועבדות שחשו מול מצרים, שזה פגם גדול באמונה ובעבודת ה'.

ממילא, כל עוד חשו בתוך לבבם עבדות למישהו אחר, לאדון המצרי, ואפילו קורטוב של תחושת עבדות ושעבוד למצרים, תחושה שכאילו יש איזה כוח ושלטון למישהו אחר מבלעדי ה', הרי שלא יכלו להתאחד לגמרי בהתגלות האלוקית העליונה. "כי שם

מלא חל על עולם מלא", והאדם הוא עולם קטן, ואם חלק מהאישיות שלו, חלק מהעולם שלו, איננו מסור להמלכת ה', הרי שזה עולם חסר, וממילא שם מלא לא יכול לחול עליו.

מכאן אנו למדים עד כמה היה משמעותי האירוע של קריעת ים סוף. כשבני ישראל ראו את מצרים מת על שפת הים, לא רק שהם ראו בנקמת ה' באויבי ישראל, והכירו עד כמה הקב"ה אוהב אותנו ומציל אותנו מאויבנו. המחזה הזה פעל פעולה פנימית ועמוקה בתוך נשמות ישראל. מחזה זה שיבר וכילה לחלוטין את כל הקליפות שאחזו בתוך נפשות ישראל, קליפות של עבדות ושפלות, קליפות של ייחוס כוח למישהו מבלעדי ה', ועל ידי כך נטהרו ישראל טהרה שלמה וגמורה, והתקדשו בקדושת מלכו של עולם. "וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים, וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו". כאן נבנתה האמונה השלמה והגמורה של ישראל בקב"ה, כאן נשמות ישראל עלו לדרגה עליונה מאוד של השראת שכינה, התגלות אלוקית עליונה מאוד, לעילא לעילא, הרבה מעבר לדרגת נבואת מעשה מרכבה של יחזקאל הנביא. לכן דווקא מודגש העניין של ישועת ה' את ישראל ביום ההוא, "ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים". דווקא ביום ההוא, ולא קודם לכן, השתחררו ישראל מכל קליפות העבדות הזרה ודבקו במלכו של עולם.

לאור דברים אלו נוכל להבין באופן עמוק יותר גם את מה שהזכרנו קודם לכן, שבמצרים בני ישראל לא השיגו השגה עליונה בניסים, ועיקרן של המכות היה למצרים, ודווקא על ים סוף היתה ההשגה לישראל. כי כל עוד שנשאר בהם סיגי עבדות למצרים, לא יכלו להשיג את דעת האלוקות העליונה. לכן, הנס של יציאת מצרים מתמקד ביציאה מעבדות לחירות, בהשתחררות מהמשעבד המצרי.

שכן שם היה עיקר ההשתחררות מהשעבוד, ההתחלה והראש ליציאה לחירות. ואילו הנס של קריעת ים סוף, שביעי של פסח, מתמקד בתוצר הרוחני העליון הבא על ידי היציאה מהעבדות - ההשגה העליונה באלוקות וההתקרבות להיות עבדים לה'.

למעשה יש כאן ג' שלבים - שלב ראשון הוא ההשתחררות מהעבדות, בחינת סור מרע. וזהו יציאת מצרים. השלב השני הוא ההשגה הגדולה באלוקות, מראות השכינה, וזהו חיזוק האמונה בה' וראשית הכניסה לעבדות ה'. וזהו קריעת ים סוף. השלב השלישי הוא העבדות הגמורה לקב"ה וקבלת עול מצוות וזהו מתן תורה, שאמרו "נעשה ונשמע" ושמעה אונם את מאמר ה' "כי לי בני ישראל עבדים". בקריעת ים סוף התחילה העבדות ולכן מיד קיבלו מאת ה' את מצוות השבת, "שם שם לו חוק ומשפט", חוקותיה במרה.

אגב הדברים חשוב להוסיף יסוד מרכזי שמובא בספרי הראשונים מתלמידי הרמב"ן, בעניין הפסוקים "והנה מצרים נוסע אחריהם", "וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים". הלא היה אמור לכתוב 'מצרים נוסעים', ולא נוסע. וכן 'מצרים מתים' ולא מת. ואומרים הפרשנים שכוונת הפסוק היא לשרו של מצרים. ומכאן הם מלמדים יסוד חשוב מאוד, שכל כוח בתחתונים יש לו שורש בעליונים, ולמעשה עיקר המערכה והזירה היא בעליונים, במאבק בין שרי אומות העולם לעילא ובין כוחות הקדושה שבמרומים, האבות, נשמות הצדיקים והצדיקים הקדושים שבעולם הזה, שיש להם השגה במה שמתרחש בפנימיות העולם. כך מלמדים אותנו חכמים במדרש על הפסוק "יפקוד ה' על צבא מרום במרום, ועל מלכי האדמה באדמה", שאין הקב"ה נפרע מהאומה אלא אם כן נפרע

מהשר שלה תחילה. וכך מובא בעניין מלחמת מצרים בספר שערי אורה וזו לשונו:

"וענין המלחמות הוא בדרך זה - דע כי כשהשם יתברך רוצה לעקור אומה או להשפילה אינו משפיל או עוקר האומה עד שמשפיל השר שלה תחילה, שהרי ארז"ל: אין אומה נופלת אלא אם כן נופל שרה תחלה שנאמר ביום ההוא יפקוד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה (שם, כד, כא) ודע והאמן, כי כשרדף פרעה אחרי ישראל על הים ונאמר עליו 'ויקח שש מאות רכב בחור וכל רכב מצרים', (שמות יד), כי המלחמה היתה למעלה ולמטה, והמלחמה היתה חזקה בשמים".¹

מכאן אנו למדים כמה גדול כוחה של התורה והתפילה בהתמודדות של ישראל נגד אומות העולם וכל הקמים עלינו לרעה. כך היא המידה - העולם הגשמי הוא רק צל של העולם העליון, שבו מתרחשים עיקר המאבקים. כמו שעיקר התפקוד של האדם הוא במוח, וכל הגוף הוא השתקפות של המתרחש במוח, כך גם העולם

¹ וזה המשך לשונו: "והסוד: 'ויקח שש מאות רכב בחור', ואחר כך: 'וכל רכב מצרים', שהרי שר של מצרים נתחבר עם ס"מ, וניתוספו לו שש מאות רכב בחור מלבד רכב מצרים, שאם לא תאמר כן, מאי דכתיב ויקח שש מאות רכב בחור, ואחר כך וכל רכב מצרים וכי כולם לא היו רכב מצרים? אלא, שש מאות רכב בחור מלבד רכב מצרים, ולפיכך הוצרך לומר 'וכל רכב מצרים' והמלחמה היתה למעלה, והוצרך אדנ"י ללבוש שלושת מיני מלבושים: לבוש מלכות, והיא תפארת גאון יעקב; ולבוש החסד, מצד אברהם, להציל את ישראל; ולבוש מלחמה, מצד יצחק, הגבור"ה להלחם עם מחנה מצרים למעלה. וכשנתלבשה באותן שלושת מלבושים, בסוד ויס"ע ויב"א וי"ט שהם סוד ג' מלבושים שאמרנו, עשתה מלחמה במצרים של מעלה ונצחה אותם. וזהו סוד: ויסר את אפ"ן מרכבותיו וינהגהו בכבודות ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל כי י"י נלחם להם במצרים (שם יד, כד) וזהו שאמרה תורה: י"י ילחם לכם ואתם תחרישון (שם, יד), ואומר: וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים".

הזה הוא ההשתקפות של העולם העליון, שבו עיקר ההתרחשות. אמנם אנו צריכים לפעול בעולם הזה, וצריכים אנו לבנות צבא חזק שיהיה מיומן היטב להילחם באויבי ישראל, וכמו שמצינו בתנ"ך שדוד המלך נלחם מלחמות ה', ומצווים אנו ללחום מלחמות באויבי ה', במובא בפרשת כי תצא, - ומכל מקום, עיקר ההתמודדות הוא בעליונים, במימדים הרוחניים הנסתרים. ולכן צריכים אנו להרבות תורה ותפילה, קדושה וטהרה, תשובה ומעשים טובים, כי "כשהקול קול יעקב אין הידים ידי עשו". כעת עם ישראל נמצא בסכנות גדולות מסביב, וכל הסכנות והקשיים הללו הם אמצעים בהם הקב"ה קורא לנו לשוב אליו, להיות דבקים בו בקדושה ובטהרה, מלאים בחיבור חי אל אורחות התורה והמצוות, ועל ידי כך ננצח בכל זירה ונמגר כל אויב ומתנכל.

זהו יסוד גדול שמלמדים אותנו חכמים. 'עיקר המלחמה הוא בשמים'. דבר זה מבורר היטב לקדושי ישראל, צדיקים נסתרים. הצדיקים העליונים יודעים היטב את שבילי הרקיע. הם הסיירות הנסתרות של עם ישראל, הלוחמים בכל אויבי ה' בהבל פיהם הקדוש. בספר על הצדיקים לבית משפחת אבוחצירא, מהדורה מדויקת שיצאה בהוצאה של בית מדרשו של רבי דוד אבוחצירא שליט"א, מובא סיפור מרטיט על אביו הקדוש, רבי מאיר אבוחצירא זיע"א וזו לשון הספר: "באחרית ימיו (של רבי מאיר), ובגבולה הצפוני של ארץ ישראל ניטשת מלחמה קשה שנודעה כמלחמת שלום הגליל, הוא משיח עם אחד ממקורביו שזכו שיצפין בקרבם סודותיו, והוא אומר לו - 'למה מטרידים את הרבי מגור (האדמו"ר הפני מנחם זיע"א)... אני פוגש אותו בכל יום בשמים, והוא עסוק... הוא מנהל עכשיו את כל המלחמה"...

אשרי עם ישראל שזכה לצדיקים עליונים שמגינים עליו בזכות תפילותיהם וצדקתם העומדת לעד.

רמזים בקריעת ים סוף לאור העליון שהתגלה

מכאן נעבור להסבר עמוק יותר בביאור ההתגלות העליונה בקריעת ים סוף, שעולה מתוך מספר מקורות בספרים הקדושים.

בראשית הדברים נציין שבקריעת ים סוף התגלה אור עליון מאוד מאוד, שהעולם אינו יכול להכיל אותו מרוב רוממותו. למרות שבאופן פשוט אפשר לומר ששלושת התחנות - יציאת מצרים, קריעת הים ומתן תורה הם שלושה שלבים שזה למעלה מזה, באופן שמתן תורה גבוהה יותר מקריעת ים סוף, אף על פי כן, יש גם מימדי עומק בהם מבחינות מסוימות קריעת ים סוף גבוהה יותר ממתן תורה. אנו מוצאים לכך רמיזות שונות בתוך שירת הים. ראשית כל, השירה פותחת במילים 'אז ישיר משה'. לשון עתיד. וכבר עמדו הפרשנים על כך ששירה זו היא התגלות עתידית עליונה מאוד, לאור גדול שיופיע במילואו רק בעתיד, בגאולת עולמים. כמו כן, בסיום השירה אנו רואים התייחסות אל העתיד, בגאולה השלמה - 'עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית', 'ה' ימלוך לעולם ועד'. בניגוד למתן תורה, שבו התגלו אור המצוות שעבודתם היא בעולם הזה, ואורם בא להאיר את ההווה ולקדם אותו אל העתיד, הרי שבקריעת ים סוף התגלה האור העתידי, אור עליון שבעליונים, שכל עבודת התורה והמצוות באים כדי להעלות את העולם אל המדרגה הרמה הזו, למען יוכל אור זה להתגלות על פני תבל בקביעות.

כמה נקודות מיוחדות אנו רואים בנס של קריעת ים סוף שכולן רומזות על משמעות פנימית ועליונה של נס זה. נצייןם בקצרה ולאחר מכן נשתדל ב"ה לבארם יותר. ראשית, נס זה היה על הים, בניגוד לניסים הקודמים שהיו ביבשה. קיימת משמעות פנימית לים, שדווקא משום כך הוא הכלי הראוי לגלות את ההארה העליונה שהתגלתה אז. שנית, אנו רואים שנס זה הביא את עם ישראל לשירה. שירת הים. השירה היא מעלה עליונה מאוד, עד כדי כך שהתורה נקראה שירה. ויש להתבונן לעומק המשמעות של השירה, כדי להבין את המהות הרוחנית שהתגלתה בנס זה. עניין זה מתחדד מאוד דווקא על ידי מרכיב נוסף שקיים כאן. אנו רואים שבני ישראל צעקו אל ה', ומשה בא לעמוד להתפלל אל ה', ואז בא הקב"ה ואומר לו - "מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו", ומבואר בזוהר הקדוש, שהקב"ה אמר אז למשה, שכעת אין זה זמן של תפילה, אין זה זמן שזקוק עבורו לתפילה, והאורות העליונים שהולכים להתגלות כעת אינם שייכים לבחינת התפילה ולכוח פעולתה, אלא למשהו עליון ונשגב יותר. לכן הקב"ה מורה למשה שלא להתפלל, וכן משה אומר לעם ישראל - 'ה' ילחם לכם ואתם תחרישון', הווה אומר - לא רק שאתם לא תילחמו, אלא גם שאתם לא תתפללו. יש כאן רמז לפעולה עליונה מאוד מאוד.

אם כן, אנו רואים שבקריעת ים סוף אין זה זמן של תפילה, ולעומת זאת, זה כן זמן של שירה. ההבחנה בין השירה והתפילה תסייע בידנו ב"ה להשכיל ולמצא דבר טוב, מעניין המהות הרוחנית העליונה שהתגלתה בנס זה.

נקודה נוספת שאנו מוצאים בקריעת ים סוף היא דברי חז"ל שאפילו עוברין שבמעיי אימן אמרו שירה. יש כאן רמז לנקודה מיוחדת, שגם העוברים שייכים אליה, ולכן גם הם אמרו שירה. כמו כן, גם העובדה

שהנשים שרו לה', גם היא מעידה על רמז פנימי הקשור להתגלות המיוחדת של קריעת ים סוף, שבחסדי ה' ננסה מעט להתבונן בה.

יבשה וים - נגלה ונסתר בעולמות

האדמור הזקן מבאר בתורה אור על הפרשה את ההבדל בין הים והיבשה, וזו לשונו:

"וביאור העניין, כי הנה אמרו חז"ל כל מה שיש ביבשה יש בים. **ים הוא בחינת עלמא דאתכסיא, ויבשה הוא בחינת עלמא דאתגליא.** והנה ההפרש שבין יבשה לים בגשמיות הוא שהברואים שבים אינם נראים לחוץ, כי הים מכסה עליהם וגם חיותם וקיומם הוא בתוך הים דווקא ואי אפשר להם לחיות ביבשה, שמיד מתים. מה שאין כן ברואים שביבשה הנה הארץ תוציא צמחה ועושה פרי למעלה, (באופן גלוי, מעל הקרקע). והגם שיניקותם ממנה, (מכל מקום) הם נראים כאילו הם 'יש' ודבר בפני עצמו... ועל דרך זה יובן ההפרש ברוחניות למעלה ההפרש בין עלמא דאתכסיא לעלמא דאתגליא".

כידוע, העולם הרוחני הוא שורש לעולם החומרי, באופן שכל נברא וכל דבר בגשמיות משתלשל מבחינה מסוימת ברוחניות. גם הים והיבשה מורים על הבחנות באורות הרוחניים. היבשה רומזת על העולם החיצוני הגלוי, ואילו הים רומז על העולמות הפנימיים והנסתרים. כפי שמבאר האדמור הזקן, ביבשה, הכל גלוי. כל החיים וכל הבריות שבה עומדות על פני הקרקע וניכרות לכל. לעומת זאת, בים הכל נסתר. אתה עומד על חוף הים ומסתכל על האופק והכל נראה לך שקט ורגוע, הכל שטוח, אחיד, בלי שום הבדל בין דבר

לדבר. כל זה נראה בחיצוניות, אולם מי שמעמיק פנימה, חודר את המעטה החיצוני ומתבונן אל הפנימיות, הרי ש"זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר". זוהי ההבחנה הראשונה בין הים והיבשה, הים מבטא את הנסתר, והיבשה את הנגלה.

ההבחנה הנוספת שמביא האדמור הזקן היא התודעה של מי שחי בים מול התודעה של מי שחי ביבשה. מי שחי בים יודע היטב שאיננו יכול להתקיים ולחיות ללא הסביבה שבה הוא נמצא. הוא מכיר היטב שכל חיותו וקיומו הוא מהים. הוא איננו טועה לחשוב הוא חי מעצמו. לעומת זאת, מי שחי ביבשה עלול לחשוב שהוא חי מעצמו. העובדה שהוא חי מהחיבור שלו ליבשה ולכל האטמוספירה איננה ניכרת לעין, אלא סמויה. נמצא, שדווקא בים הנסתר ניכרת וגלויה מאוד העובדה שהבריות אינן חיות מעצמן אלא מקבלות את שיפען ממקור חיים גדול יותר. לעומת זאת, דווקא ביבשה הגלויה, העובדה שהחיות איננה מהבריה עצמה אלא ממקור חיים עליון היא נסתרת ונעלמת. זהו 'עולם הפוך ראיתי'. דווקא בעולם הגלוי עלולות להסתתר אמיתות חיים משמעותיות מאוד, אשר דווקא בעולם הנסתר הן גלויות ופשוטות לעין כל.

בעלי הנסתר - "נוני בימא רבא"

אם כן, הים מצביע על המימד הנסתר, ואילו היבשה על המימד הנגלה. עיקרון זה נכון הן ביחס לעולמות הנגלים והנסתרים, והן ביחס לשני התחומים בתורה - הנגלה והנסתר. הנגלה משול ליבשה, והנסתר לים. משום כך מצוי בדברי חז"ל את ההבחנה בין תלמידי חכמים העוסקים בנגלה ובין תלמידי חכמים העוסקים בנסתר.

דווקא בעלי הסוד כונו בשם 'נחותי ימא', כמו שמופיע באגדות רבא בר בר חנה. אלו הם הנכנסים אל עמקי החכמה הנסתרת מעין כל. אלו הן הצדיקים הנסתרים המשולים ליחידת עילית הנכנסת לעומק האויב בהיחבא ומכה בו מכות קשות וגדולות, הנסתרות מעיני כל. כך אנו מוצאים בזוהר הקדוש, שגדול גדולי הגדולים של פנימיות התורה, רב המנונא סבא, המתואר בשבחים עליונים מאוד על ידי רשב"י, הוא כונה רב המנונא, מפני שהוא כמו 'נונא בימא רבא', 'כמו דג במים אדירים'. שהיה בקי ושרוי במעמקי החכמה הנסתרת, כמו דג במים.

בעלי הסוד מרגישים בכל חייהם את נוכחותו של הקב"ה. הם מכירים עצמם כמו דגים שבים שאם פורשים מהמים מיד מתים, כך אם הם פורשים מהדבקות האלוקית, ומפסיקים חלילה את מחשבתם מלהיות אחוזה בשרעפי קודש, הם מיד מתייבשים וכואבים כאב נורא. "אמר רב יהודה אמר שמואל מאי דכתיב ותעשה אדם כדגי הים כרמש לא מושל בו למה נמשלו בני אדם כדגי הים לומר לך מה דגים שבים כיון שעולין ליבשה מיד מתים אף בני אדם כיון שפורשין מדברי תורה ומן המצות מיד מתים" (עבודה זרה ג ב). וכמו שמובא בגמרא במסכת ברכות, על רבי עקיבא, מורו ורבו של רבי שמעון בר יוחאי, שהיה לעילא לעילא בהשגות בפנימיות התורה, כמו שמובא באריז"ל שהשיג הרבה יותר מרשב"י עצמו, וכך אומרים חכמים:

"תנו רבנן פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה אמר ליה עקיבא אי אתה מתירא מפני מלכות אמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה לשועל שהיה מהלך על גב הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום

למקום אמר להם מפני מה אתם בורחים אמרו לו מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם אמר להם רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם אמרו לו אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות לא פקח אתה אלא טפש אתה ומה במקום חיותנו אנו מתיראין במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה אף אנחנו עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה שכתוב בה כי הוא חייך ואורך ימיך כך אם אנו הולכים ומבטלים ממנה על אחת כמה וכמה".

קריעת הים - גילוי בלא של הנסתר שיאיר בעתיד

אם כן, הים מבטא את העולם הנסתר והיבשה מבטאת את העולם הגלוי. כידוע, קריעת ים סוף היא למעשה הפיכת הים ליבשה, "וישם את הים לחרבה ויבקעו המים... ביבשה בתוך הים". ומשמעות הדברים היא שבקריעת ים סוף כל העולם הנסתר הופיע והתגלה לעין כל! הים, כל המימדים הנסתרים, נפתחו ונראו מראות אלוקים! קריעת ים סוף היא קריעת המסך, ה'פרסא', המבדיל בין הנגלה והנסתר, בין הפנימיות והחיצוניות, וכל מה שחבוי במימדי הנסתר, שנראה רק לצדיקים עליונים, הפך גלוי לעין כל, כיבשה הגלויה לכל, וראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי החוזה! איזה אורות עליונים ונפלאים הופיעו אז. זה היה רגע קט שבו נבקעו המים והוסר החוצץ על הפנימיות. אמנם מיד לאחר מכן שב הים לפנות בוקר איתנו, וחזר המסך להבדיל בין הנגלה והנסתר, בין החומריות לבין הרוחניות העליונה.

למעשה, קריעה זו לימדה את ישראל מהן כל האורות הנפלאים שחבויים בפנימיות, ולאחר מכן הבינו ישראל מה תפקידם בעולם -

לחשוף את האורות הללו יותר ויותר בתוך מציאות החיים הגלויה. וזאת על ידי עבודת התורה והמצוות שינתנו בסיני. נמצאנו למדים, שקריעת ים סוף וההשגה הגדולה בפנימיות שהתגלתה שם, הכשירה את ישראל אל מתן תורה. באשר בקריעת ים סוף הופיעה האור העתידי העליון שבעליונים, האור שחבוי בפנימיות הנסתרת, ועל ידי כך אור זה הושרש בנשמות ישראל, והכשיר אותם אל העבודה של גילוי בעולם, באמצעות התורה והמצוות. התורה והמצוות אינם 'קורעים' את העולם, הם אינם ממוססים את ההבדל בין הפנימיות והחיצוניות. הן מנחות אותנו לעבודת ה' בתוך מסגרת העולם הזה ממש. האור שלהם חבוי ונסתר במעמקים ואינו הורס את תפיסת העולם הגלויה של העולם הזה. דווקא על ידי כך הם אלו שיכולים לאט לאט לרומם את העולם הזה ולגלות בו את האורות העליונים. אולם לפני היכנסות ישראל לעבודת קודש זו, צריכים היו להיחשף אל המטמונים הנפלאים והעליונים החבויים בתוך המימד הנסתר בעצמו, שרק על ידי כך ידעו את יקרת הערך של עבודת התורה והמצוות, באשר הן הן המגלים את האורות העליונים שראו אז, בקריעת ים סוף, מה שלא ראה יחזקאל במעשה מרכבה.

לכן קריעת ים סוף הביאה את ישראל להשגת העתיד העליון, 'אז ישיר משה', 'עד יעבור עמך ה'". "ישיר? - שר מבעי ליה! אלא מלה דא תליא ואשלים לההוא זמנא, ואשלים לזמנא דאתי, דזמינן ישראל לשבחא שירתא דא". כי זו היתה הצצה אל האורות העתידיים¹ שיתפשטו על כל המציאות. כבר אז שרו את השירה

¹ "אז ישיר משה ובני ישראל וגו', רבי אבא פתח ואמר, אסתכלנא בכל תושבחן דשבחו לקודשא בריך הוא, וכולם פתחו באז, (מ"א ח יב) אז אמר שלמה, (יהושע י יב) אז ידבר יהושע, (במדבר כא יח) אז ישיר ישראל, מאי טעמא, אלא הכי תאנא, כל נסין

אשר ישיר ישראל לעתיד לבוא, ברחבת בית המקדש שירד מהשמים, יחד עם משה רבנו, האבות הקדושים וכל הצדיקים שבכל הדורות, יחד עם כל הקדושים שנהרגו ונטבחו על קדושת שמו יתברך ויקומו לתחית עולמים. איזו שמחה תהיה! לחזות בשוב ה' ציון, "צהלי ורוני יושבת ציון כי גדול בקרבך קדוש ישראל". כל השמחה הנפלאה הזו, כבר התגלתה לעיני כל ישראל ברגעים העליונים הללו, של גילוי שכינה על הים, של הים הנסתר שהפך לגלוי ובוהק בתוקף אורו.

זה היה על הים. מה שאין כן מתן תורה, המתייחסת לעולם הזה, למצב בו יש עדיין יצר הרע שצריך לצוותו שלא יגנוב ושלא ירצח וכדומה. כל זאת כדי לתקן את החיצוניות ולהביאה לגילוי הפנימיות העליונה בקרבה, כמו נשמה בגוף.

קריעת ים סוף - קדושת ישראל, מתן תורה - קדושת התורה

בבחינה מסוימת אפשר לומר שבקריעת ים סוף התגלה עצם קדושתם של ישראל, וכפי שנרחיב בהמשך. לעומת זאת, במתן תורה התגלתה קדושת התורה. וכפי שידוע, מובא במדרש תנא דבי אליהו שהקב"ה אומר שקדושת ישראל היא גבוהה יותר מקדושת התורה. ממילא, מבחינה זו קריעת ים סוף גבוהה במעלתה ממתן תורה, שכן נשמת ישראל העליונה גבהה מאורייתא. ומתוך כך מובן באופן נוסף מפני מה הוזקקנו לקריעת ים סוף וכיצד הוא הכנה למתן תורה. שכן התורה אינה שייכת אלא למי שיש לו נשמה

וכל גבורן דאתעבידו להו לישראל, כד אתנהיר נהירו דעתיקא קדישא בעטרוי גליפין, רשימין באז בא' וא' בז'".

קדושה ועליונה. התורה היא הדרך לגלות את קדושת ישראל בפועל, במעשי המצוות ובלימוד התורה. הלא גוי, גם אם יניח תפילין בהתלהבות, לא יהיה לכך שום משמעות. שכן התורה היא ההוראה כיצד אנו דולים וחושפים את הקדושה שחקוקה בנו ממעמקים. ממילא, תנאי הכרחי ובסיסי למתן תורה הוא ההתוודעות אל הקדושה העליונה של ישראל, וזה מה שנעשה בקריעת ים סוף. דברים אלו שאמרנו מובאים בדברי האדמור הזקן במקום אחר בפרשה בעניין קריעת ים סוף וזו לשונו:

וזהו אדון הנפלאות פירוש שאפילו בחינת נפלאות שהן עלמין סתימין כו', (אפילו הם -) אין ערוך אליו יתברך. וכמו שכתוב 'עושה פלא', שבחינת פלא הוא בחינת עשייה (לעומתו יתברך). והנה דביקות הנפש בשרשה באלקים חיים היא מחמת השגתה את החיות המתפשט מאור אין סוף ב"ה להחיות העולמות כי עמך מקור חיים כו', שעל ידי זה היא בבחינת רצוא 'לאהבה את ה' כי הוא חייך', חייך דוקא. אך אם רץ לבך שוב לאחד לפי שהוא יתברך בעצמו הוא אדון הנפלאות ועושה פלא ואינו בכלל השגת הנפש ודבקותה, ולכך היא בבחינת שוב וזהו 'נורא תהילות'. 'אדון הנפלאות נורא תהלות עשה פלא', כי לפי שהוא אדון הנפלאות עושה פלא, לכך הוא נורא תהילות, שיראים להללו כו'. אבל על ידי עסק התורה וקיום המצות תהיה דביקות הנפש בבחינת סובב כל עלמין אדון הנפלאות כי הנה התורה והמצות נמשכים מבחינת אדון הנפלאות וסובב כל עלמין וזה היה עניין קריעת ים סוף קודם מתן תורה הפך ים ליבשה, שהים הוא בחינת עלמא דאתכסייא כמאמר רבותינו ז"ל כל מה שיש ביבשה יש בים אלא שהמים מכסים ואינם נראים שבחינת עלמא דאתכסייא בא לידי גילוי בבחינת עלמא דאתגלייא כדי להיות גילוי המשכת התורה במתן תורה".

הקדושה הנסתרת הסגולית וקדושת הנגלית הבחירית

לאור דברים אלו ניגש לנקודות הנוספות שהזכרנו מקודם בעניין קריעת ים סוף, ולצורך כך נקדים:

בעם ישראל יש שתי בחינות של קדושה - קדושה גלויה וקדושה נסתרת. הקדושה הנסתרת היא עצם קדושתם של ישראל, הנשמות העליונות האצולות מתחת כסא הכבוד שהן חלק אלוהי ממעל ממש. קדושה זו היא קדושת הסגולה של ישראל. עם סגולה. נולדנו קדושים מרחם, עצמותנו היא אור קדוש ועליון שאינו יכול להיפגם בשום חטא ועוון, "אע"פ שחטא ישראל הוא". וכדברי הרב קוק זצ"ל: **"בכל אחד ואחד מישראל, מגדול ועד קטן, אור אלוקים חיים ביפעת קודש בוער ומאיר, 'והסוטר לועו של ישראל כאילו סוטר לועו של שכינה'".** במימד קדוש זה אין כלל מגע יד אדם. הבחירה האנושית, כמו שאיננה יכולה לפגום בזה, כך איננה מוסיפה על זה. קדושה זו איננה מושפעת מהעבר, ההווה והעתיד. "מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו". כבר מראשית היצירה, ישראל הם קודש, "קודש ישראל לה' ראשית תבואתו". הקדושה העליונה הזו חקוקה וקבועה בנו, והיא גנוזה בגנזי נסתרות. כנשמה פנימית החבויה במעמקי החיים ואיננה מתגלית בכל זוהרה בעולם הזה.

הקדושה השניה היא הקדושה הגלויה, השייכת לכל הכוחות הבחיריים של האדם. קדושה זו היא מתגלית בעבודת התורה והמצוות. היא שייכת אל העולמות הגלויים, בהם יש הבחנה גדולה מאוד בין עובד ה' לאשר לא עבדו. הגרעין המהותי של קדושה זהו היא למעשה גילוי הקדושה הנסתרת בתוך המימדים החיצוניים של

העולמות. שלא רק תהיה הנשמה קדושה, והעולם הרוחני יהיה אצילי וטהור, אלא שגם הבשר יתקדש בקדושת ה', וגם הגשמיות תזדכך תגלה את אור ה' העליון. כל עבודת התורה והמצוות מכוונים לעניין זה - לגלות את האור שחבוי במעמקים, שחקוק מאז מקדם בתוך נשמות ישראל, ולהביא אותו לידי גילוי, הן בכל אדם ואדם - שכל חושיו ומחשבותיו ורצונותיו יתקדשו בקדושת הנשמה, ולא חלילה יסתאבו בחומרנות ובחשכת הגשמיות, והן בעולם בכללותו - שיהיה כלי לגילוי אלוקות עליונה, ולא יהיה שקוע בכפירה ובניתוק מאור ה' המאיר והמחייה כל. למעשה, האור העתידי הגדול, עצם הקדושה הסגולית, שתתגלה לעתיד לבוא, כבר חקוקה בפנימיות. העתיד הוא בעצם מה שגנוז כבר בהווה בפנימיות. התהליך ההיסטורי הוא למעשה התקדמות אל עבר הגילוי של הפנימיות בחיצוניות. אולם בפנימיות - הכל חקוק וקבוע כבר.

קריעת ים סוף - עצם קדושת הסגולה

כאמור, קריעת ים סוף שייכת אל הים, אל הנסתר, לא אל הנגלה. הווה אומר, קריעת ים סוף היה מאורע מיוחד במינו שבו התגלתה הפנימיות הנסתרת בעצמה, אותה קדושה עצמית שחקוקה בנשמות ישראל, הסגולה המוחלטת שאיננה תלויה במעשים או במדרגה רוחנית של האדם, אלא מושרשת בו במהות חייו, נטוע בו סגולה מאבותיו, כמו די-אן-אי שמצוי בכל תא בגוף.

לאור זאת נבין את מאמר חז"ל "שאפילו עוברין שבמעי אימן אמרו שירה". אם ההתגלות העליונה שבים סוף היתה התגלות של קדושה גלויה, השייכת אל החיצוניות, הרי שהיה צריך להיות הבדל גדול

בין ההשגה של צדיק גדול שלמד הרבה תורה והתקדש במעשיו, ובין אדם פשוט שלא התרומם הרבה במעשיו ובלימודו. ובוודאי שעוברין שבמעיי אימן, שאין בהם כלל דעת ורצון, שכל ומעשים, ואין להם כלל יכולת להשיג את הקדושה שמתגלית בחיצוניות, על ידי כוחות אלו. אלא שכמו שאמרנו, בקריעת ים סוף התגלתה הקדושה הסגולית, עצם הקודש העליון והנסתר, אשר הוא - שרוי ביהודי פשוט כמו בצדיק הגדול, מעצם טבע הנשמות הקדושות, וממילא גם עוברין, למרות שאין להם כלל את הכלים להשיג את הקדושה הגלויה, הרי שהגישו היטב את האורות הנפלאים שהאירו על הים. כי אלו אורות של הנשמה, אורות של הסגולה, של המהות של ישראל שמוחלטת וקבועה בכל איש ישראל, קטן כגדול, עובר כאיש בא בימים, ואפילו שפחה ראתה אורות עליונים מאוד.

במובן מסוים גם העובר עצמו מעיד על כך. הלא העובר הוא נסתר, חבוי בבטן אימו. העובדה שהעוברין אמרו שירה מעידה על כך שהנסתר הוא זה שהתגלה ונחשף לעין כל. כמו עובר במעיי אימו, הדומה לאדם הנכנס למקווה טהרה ויוצא נקי וטהור, מכוח ההתחברות אל השורש העליון, כך היו ישראל בתוך ים סוף, בחיבור מוחלט אל הקדושה העליונה, ועל ידי כך נטהרו והתקדשו ואמרו שירה.

לאור דברים אלו נבין מדוע באמת הייתה אפליה בין ישראל ובין מצרים. מידת הדין הלא טענה - 'הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, ומה נשתנו אלו מאלו?!'. אלא שהוא אשר אמרנו - כאן התגלה אור שאינו תלוי כלל במעשים של בני אדם ובבחירתם. אילו האור היה שייך לרובד הגלוי, הרי שעובד עבודה זרה, בין אם הוא יהודי ובין אם הוא גוי, - הוא חייב מיתה בבית דין. זהו הרובד הגלוי, בית דין - "שאיין לו לדיין אלא מה שענינו רואות", בלי להביא

בחשבון את הסגולה הפנימית, וכך מידת הדין מביטה על המעשים ושואלת מה ההבדל בין ישראל ובין מצרים. אלא שהאור שהופיע כאן הוא אור של המהות ולא של המעשים, של העצמיות הקדושה ולא של הכוחות החיצוניים של האישיות. וממילא, דווקא מכוח זה התגלתה והופיעה שיעור קומת הנשמה של ישראל במלא תפארתה, שהיא לעילא לעילא, שלמה ומום אין בה, טהורה ותמימה, אצולה מרום שמים, ספיר גזרתה, בוערת ומאירה באש קודש שלא תוכל להיכבות לעולם.

‘מזה תצעק אלי’ - אתערותא דלעילא, למעלה מבחינת התפילה

מכאן נבין גם את הסיבה מדוע ה' אמר למשה שלא העת להתפלל. התפילה, נקראת 'חיי שעה'. היא מתמקדת במילוי החסרונות של העולם הגלוי. היא אולי הדבר המרכזי ביותר בעבודת ה' העוסק בגילוי הפנימיות בתוך החיצוניות. כמו שאומר רבי צדוק הכהן מלובלין, אי אפשר להתפלל באמת ללא תחושת החיסרון. אם אדם לא מרגיש עצמו עני וחסר, לא יוכל באמת להיות כלי לקבל את השפע ממרום, ולא יוכל לבקש מקירות ליבו מאת אבינו אב הרחמן. זוהי מהות התפילה - שלמת החיסרון של העולם הגלוי, והעלאתו למעלה אל העולם הנסתר - לגלות את השפע הנסתר בתוך ההווה הגלוי החסר.

נמצא, שבשעה שבה הקב"ה העלה את ישראל לעילא לעילא, למעלה מכל חסרון ולמעלה מכל מציאות חיצונית, הרי שהם דילגו למחוזות עליונים ונשגבים מאוד, ששם לא שייכת בחינת התפילה. שכן במחוזות אלו ראשית כל אין חיסרון ואין שום דבר שצריך

השלמה. ממילא לא שייך להתפלל. ושנית, וזו נקודה מהותית - כל מהות התפילה היא עבודה לתת, אתערותא דלתתא. כלומר, התפילה נוגעת בדברים שעבודת בני ישראל בעולם הזה משפיעה עליהם. הווה אומר, התפילה שייכת למימד הבחירה ולעבודת בני ישראל. זהו המשמעות של אתערותא דלתתא. כפי שאמרנו, לא בכל תחום שייכת העבודה והבחירה. עצם קדושת הנשמה היא חקוקה בגזרת מלך ואינה מושפעת ממעשינו, כמו שיהודי לא יכול לבחור אם להישאר בקדושת עם ישראל או חלילה להפוך לגוי. הווה אומר, **ישנם מדרגות עליונות מאוד, שבהם לא שייך אתערותא דלתתא והשפעת התחתונים, מפני שהם חקוקים וקבועים בהארות עליונות מאוד.** זהו הסוד העליון שאמר הקב"ה למשה ברגע לפני קריעת ים סוף - 'משה, אל תתפלל! מה שהולך להתרחש עכשיו הוא לעילא לעילא, נשגב ונעלה בקודש, הרבה הרבה יותר מכל מה שבני אדם יכולים לפעול במעשיהם ובכוח תפילתם. הולך להתגלות אור ממרומים, אור יקרות וקיפאון, אור מבהיר בעוצם קדושתו, עצם קדושתם של ישראל העליונה והכמוסה, כל הזיו והזוהר שבסתר עליון, אור עתיק וקדום, אור ארוך ואין סופי, נעלה ומרומם, עתידי וכמוס מאוד'.

ואכן, משה אינו מתפלל ובני ישראל מחרישים, והקב"ה ברומו מגלה חביון עוזו, ורואה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי במעשה מרכבה האיום והנורא! עוברין שבמעי אימן, נשמות ישראל כולם, נפתחו השמים ושמי השמים, והתגלה כל האור הצפון, האור העתידי שישטוף את כל ההויה באורו הגדול, ביום בכימי צאתך במארץ מצרים אראנו נפלאות במהרה.

שירת הים

בזמן זה עם ישראל לא התפלל. ומה הוא כן עשה - הוא שר, "אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה". השירה היא ההפך הגמור מהתפילה. התפילה באה מהרגשת החיסרון, ואילו השירה באה מהרגשת המילוי השלם. "אין אדם שר שירה אלא מתוך שמחה". בתפילה האדם מרגיש שהאור והברכה נמצאים במרומים, והוא בתחתיות ארץ, ריק, צמא ומייחל. לעומת זאת, בשירה הרי שהאדם מרגיש עצמו מלא באור, האור מאיר בקרבו ובוקע מתוך נקודת אישיותו החוצה, אל הגרון, אל ידיו ורגליו, והוא מרקד כולו בשמחת קודש. השירה היא הארה של האלוקות בתוך העולמות עצמם, שהאור נמצא ממש כאן, בפנימיות החיים, ומאיר חוצה. לעומת התפילה שהיא מצב של חסרון העולם ובקשת שפע ממרום. בתפילה האור יורד מלמעלה למטה, ואילו בשירה האור נמצא למטה, בתוך העולמות. זה המצב שיהיה לעתיד לבוא, ביום שיהיה ה' אחד ושמו אחד, וכל העולמות כולם יאירו כמו ההארה המצויה כעת בעולם העליון. אז, שיתמלא הארץ דעה את ה', ולא רק השמים, אז תהיה שירה גדולה ועליונה.

שנזכה במהרה בימינו אמן!